

Svenska Humanistiska Förbundet

Humanism i vår tid

Svenska Humanistiska Förbundet, grundat 1896, har i dag ungefär 2500 medlemmar och verkar på 25 orter i Sverige, främst genom föreläsningar och diskussionsmöten kring humanistiska ämnen i vid bemärkelse. Förbundets namn förpliktigar. I dag talas allt mer om vikten av humanism och ett humanistiskt perspektiv. Vi vill gärna se det som ett verktyg i kampen mot totalitära tendenser, kunskapsmotstånd, intolerans och rasism.

Det finns åtminstone tre olika betydelser hos ordet *humanism*. I en första betydelse kan det stå för människors strävan efter individualitet och eget tänkande i förhållande till förkvävande makter och auktoriteter. Det kännetecknar framför allt den renässanshumanism som växte fram i Italien under 1300-, 1400- och 1500-tal. Renässanshumanismen vände sig mot den katolska kyrkans dominans och förespråkade vetenskaplighet och fritt sanningssökande. En djupare människokänedom trodde man sig finna i de antika källorna. Under 1700- och 1800-talet tog nyhumanismen stöd i antiken för att föra fram den fria bildningens och personlighetsdanningens ideal. Nyhumanismen hade stort inflytande på det tidiga svenska 1900-talets bildningssyn, både i läroverk och folkbildning.

I en närliggande andra betydelse syftar orden *humanism* och *humanist* på sådana kunskapsområden som gärna förknippas med arvet från renässanshumanister och nyhumanister: historia, litteratur, konst, filosofi, moral, språk. Det handlar då om kunskaper och insikter om människans tankar, meningsutbyten och verksamhet i historien och samtiden, i vitt skilda kulturer. Många förvärvar denna kunskap om

människan i frivillig bildningsverksamhet och folkbildningsförbund eller vid universitetens humanistiska fakulteter – där beteckningen dock för det mesta är *humaniora*.

Men i dag används ordet humanism kanske främst i en tredje betydelse för idén om den enskilda människans värde och okränkbarhet, och alla människors lika värde. Det finns friheter och rättigheter som är oförytterliga i den mänskliga samlevnaden. Humanismen är en livshållning till deras försvar, och anknyter till FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna från 1948. Uppgiften att värna humanistiska värden blir allt mer angelägen, inte minst eftersom humanism i denna betydelse i dag är hotad.

De tre betydelserna överlappar naturligtvis; för Svenska Humanistiska Förbundet är de alla viktiga, och vi söker ofta förena dem. Men ibland är distinktionen nyttig. Svenska Humanistiska Förbundet har sina historiska rötter i en förståelse av begreppet humanism enligt de två första betydelserna. Förbundet grundades närmast som en yrkesförening för läroverkslärare i humanistiska ämnen, särskilt latin och grekiska, och i dess tidiga historia fördes knappast diskussioner om demokrati och mänskliga rättigheter. En äldre tids humanismuppfattning och antiksvärmeri kunde till och med i värsta fall legitimeras antidemokratiska strömningar – sådana tankegångar var dock aldrig tongivande i Svenska Humanistiska Förbundet. Från slutet av 1930-talet breddades verksamheten efter hand mot ett öppet och mångsidigt bildningsarbete.

Bildning är alltså ett annat viktigt begrepp för Svenska Humanistiska Förbundet. Bildning kan varje människa söka. Bildning är inte en exklusivitet, ett redskap för att

Svenska Humanistiska Förbundet

utestänga andra. Den är snarare en process som aldrig upphör – den tar sig olika vägar och fylls med olika innebörder. Humanistisk bildning innebär ett ständigt prövande av nya och nedärvda kunskaper och förhållningssätt genom dialog, läsning, eftertänksamt lyssnande. I det perspektivet finns ett starkt samband mellan humanistisk bildning och demokrati. Där bildningen, det levande, ständigt föränderliga kulturarvet, kommer i kläm, blir demokrati svårare att praktisera.

En humanistisk hållning kan vara religiöst eller ateistiskt färgad. Det grundläggande är toleransen mot den som tycker annorlunda. Till det oförytterliga hör religionsfriheten. Den innebär både en frihet att utöva en religion och att förneka gudstro eller andra religiösa föreställningar. Det svenska samhället – liksom Svenska Humanistiska Förbundet – måste vara öppet för skilda trosåskådningar och olika traditioner.

Till de humanistiska dygderna hör vidare rationalism och vetenskaplighet, tanken att tillvaron kan ordnas på ett förnuftigt sätt. Dit hör som sagt också tolerans, förmågan att erkänna existensen och betydelsen av motstridiga uppfattningar. Att söka sanningen och samtidigt låta olika livsåskådningar och världsuppfattningar mötas i fritt meningsutbyte är en grundläggande humanistisk hållning.

Den som bekänner sig till humanismen som livshållning kan inte stå handfallen och överksam inför olyckor och missgärningar som drabbar medmänniskan. Rasism, främlingsfientlighet, hets mot folkgrupp i eget eller främmande land uppfordrar en humanistiskt sinnad människa till handling. Brott mot freden, mänskligheten, folkrätten och medborgerliga rättigheter är man faktiskt skyldig att försöka förhindra. Man

kan kalla detta för ett humanistiskt imperativ. Svenska Humanistiska Förbundet, som förstår begreppet humanism i alla dess olika betydelser, vill verka för en sådan aktiv humanistisk hållning.

Svenska Humanistiska Förbundet

Svenska Humanistiska Förbundet, bildat 1896, är en bred och öppen rörelse för alla som på olika sätt är intresserade av humanistisk bildning. Vi vill både föra vidare och ompröva ett humanistiskt bildningsarv, och hålla diskussionen levande om humanistiska värden. I svensk folkbildningstradition arbetar förbundet med föreläsningar, debatter, resor, skriftutgivning med mera. Se vidare www.humanistiskaforbundet.se .